JULKISASIAMIEHEN RATKAISUEHDOTUS
ANTONIO TIZZANO
18 päivänä huhtikuuta 2002 [1]

1. Tribunal d'instance de Vienne (Ranska) on 15.12.2000 tekemällään päätöksellä esittänyt yhteisöjen tuomioistuimelle EY 234 artiklan nojalla ennakkoratkaisupyynnön, jossa se kysyy, onko sellainen kansallinen lainsäädäntö, jonka mukaan kansallisen tuomioistuimen on viran puolesta, tai vastaajan tehtyä tästä oikeudenkäyntiväitteen, kahden vuoden pituisen vanhentumisajan kuluessa tutkittava, onko elinkeinonharjoittajan ja kuluttajan välisessä vakiosopimuksessa oleva sopimusmääräys kohtuuton, [2] direktiivin 93/13/ETY [3] vastainen.

I Asiaa koskevat oikeussäännöt

A *Asian kannalta merkityksellinen yhteisön lainsäädäntö*

2. Direktiivin 1 artiklassa säädetään seuraavaa:

"1. Tämän direktiivin tarkoituksena on lähentää jäsenvaltioiden elinkeinonharjoittajan ja kuluttajan välillä tehtyjen sopimusten kohtuuttomia ehtoja koskevia lakeja, asetuksia ja hallinnollisia määräyksiä.

2. Tämän direktiivin säännökset eivät koske pakollisia lakeja tai asetuksia heijastavia sopimusehtoja eikä kansainvälisten sopimusten, joissa jäsenvaltiot ja yhteisö ovat osallisina, määräyksiä tai periaatteita, varsinkaan liikenteen alalla".

3. Direktiivin 2 artiklassa säädetään seuraavaa:

"Tässä direktiivissä tarkoitetaan:

a) 'kohtuuttomilla ehdoilla' 3 artiklassa määriteltyjä sopimusehtoja;

1 — Alkuperäinen kieli: italia.

2 — Kansallinen tuomioistuin on 26.1.2001 tekemällään välipäätöksellä oikaissut 15.12.2000 tehdyllä välipäätöksellä esitettyä ennakkoratkaisukysymystä. Selvyyden vuoksi käytän tässä lähtökohtana yksinomaan oikaistua kysymystä.

3 — Kuluttajasopimusten kohtuuttomista ehdoista 5 päivänä huhtikuuta 1993 annettu neuvoston direktiivi 93/13/ETY (EYVL L 95, s. 29; jäljempänä direktiivi).

b) 'kuluttajalla' jokaista luonnollista henkilöä, joka tämän direktiivin kattamia sopimuksia tehdessään ei harjoita ammatti- tai liiketoimintaa;

c) 'elinkeinonharjoittajalla' jokaista luonnollista henkilöä tai oikeushenkilöä, joka tämän direktiivin kattamia sopimuksia tehdessään harjoittaa joko julkisen tai yksityisen alan ammatti- tai liiketoimintaa".

4. Direktiivin 3 artiklassa säädetään seuraavaa:

"1. Sopimusehtoa, josta ei ole erikseen neuvoteltu, pidetään kohtuuttomana, jos se hyvän tavan vastaisesti aiheuttaa kuluttajan vahingoksi huomattavan epätasapainon osapuolten sopimuksesta johtuvien oikeuksien ja velvollisuuksien välille.

2. Sopimusehtoa ei koskaan pidetä erikseen neuvoteltuna, jos se on ennakolta laadittu, eikä kuluttaja ole näin ollen voinut vaikuttaa sen sisältöön, varsinkaan ennakolta muotoiltujen vakiosopimusten yhteydessä.

— —

3. Liitteessä on ohjeellinen luettelo, joka ei ole tyhjentävä, niistä ehdoista, joita voidaan pitää kohtuuttomina".

5. Direktiivin 4 artiklassa säädetään seuraavaa:

"1. Sopimusehdon kohtuuttomuutta arvioidaan ottaen huomioon sopimuksen kohteena olevien tavaroiden ja palvelujen luonne ja viitaten sopimuksentekohetkellä kaikkiin sopimuksen tekoon liittyviin olosuhteisiin sekä kaikkiin muihin sopimuksen ehtoihin tai toiseen sopimukseen, josta se on riippuvainen, sanotun kuitenkaan rajoittamatta 7 artiklan soveltamista.

2. Sopimusehtojen kohtuuttoman luonteen arviointi ei saa koskea sopimuksen pääkohteen määrittelyä, hinnan tai korvauksen riittävyyttä eikä vastineena toimitettavia palveluja ja tavaroita, jos ehdot on laadittu selkeästi ja ymmärrettävästi".

6. Direktiivin 5 artiklassa säädetään seuraavaa:

"Jos on kyse sopimuksesta, jonka kaikki tai tietyt kuluttajalle esitetyt ehdot on laadittu kirjallisesti, ehdot on aina laadittava sel-

keästi ja ymmärrettävästi. Jos ehdon merkityksestä syntyy epäilystä, kuluttajalle suotuisin tulkinta on etusijalla — — ".

9. Direktiivin 8 artiklassa säädetään, että

"jäsenvaltiot voivat antaa tai pitää voimassa tämän direktiivin soveltamisalalla perustamissopimuksen mukaisia tiukempia säännöksiä varmistaakseen kuluttajalle suojelun korkeamman tason".

7. Direktiivin 6 artiklan 1 kohta kuuluu seuraavasti:

10. Direktiivin 3 artiklan 3 kohdan mukaan direktiivin liitteessä on ohjeellinen luettelo, joka ei ole tyhjentävä, niistä ehdoista, joita voidaan pitää kohtuuttomina. Tällaisia ehtoja ovat ehdot, joiden tarkoituksena tai seurauksena on kuluttajan sitominen "peruuttamattomasti ehtoihin, joihin hänellä ei ollut mitään tosiasiallista mahdollisuutta tutustua ennen sopimuksen tekemistä" (liitteessä olevan 2 artiklan i kohta).

"Jäsenvaltioiden on säädettävä, että elinkeinonharjoittajan ja kuluttajan välisen sopimuksen kohtuuttomat ehdot eivät sido kuluttajia niiden kansallisen lainsäädännön mukaisesti ja että sopimus jää muilta osin osapuolia sitovaksi, jos sopimus voi olla olemassa ilman kohtuuttomia ehtoja".

B *Asian kannalta merkityksellinen kansallinen lainsäädäntö*

8. Direktiivin 7 artiklan 1 kohdassa säädetään seuraavasti:

11. Ranskan oikeudessa kohtuuttomia sopimusehtoja koskevat säännökset ovat code de la consommationin (lakikokoelma, joka sisältää kuluttajansuojalait; jäljempänä kuluttajansuojalaki) II kappaleen (kohtuuttomat ehdot) III luvun (yleiset sopimusehdot) I osassa (kuluttajien tiedottaminen ja sopimusten tekeminen). Näihin säännöksiin kuuluu II kappaleen I kohdassa (kuluttajien suojaaminen kohtuuttomilta ehdoilta) oleva L.132-1 §, jota on muutettu direktiivin täytäntöönpanosta 1.2.1995 annetulla lailla nro 95-96. Tässä pykälässä

"1. Jäsenvaltioiden on kuluttajien ja kilpailevien elinkeinonharjoittajien edun vuoksi varmistettava, että on olemassa riittäviä ja tehokkaita keinoja kohtuuttomien ehtojen käytön lopettamiseksi elinkeinonharjoittajan ja kuluttajan välisissä sopimuksissa".

määritellään kohtuuttoman ehdon käsite samalla tavoin kuin direktiivissä ja liitteessä on esimerkinomainen luettelo, joka on yhtäpitävä direktiivin liitteessä olevan luettelon kanssa. Tässä pykälässä säädetään, että kyseisiä ehtoja on pidettävä kirjoittamattomina, millä tarkoitetaan kansallisen tuomioistuimen mukaan sitä, että ne ovat mitättömiä. L.132-1 §:ssä ei, kuten ei direktiivissäkään, säädetä määräaikaa kumoamiskanteen nostamiselle; yleisten sopimusoikeudellisten sääntöjen mukaan kyseiset kanteet voidaan kuitenkin nostaa viiden vuoden kuluessa.[4] Oikeus pätemättömyysväitteen esittämiseen ei sitä vastoin vanhene,[5] toisin sanoen kuluttaja voi aina vedota sellaisen sopimusehdon kohtuuttomuuteen, joka on elinkeinonharjoittajan häntä vastaan nostaman kanteen kohteena.

12. Kuluttajansuojalaissa on myös nimenomaiset yksityiskohtaiset kulutusluottosopimuksia koskevat säännökset. Kuluttajansuojalain I kappaleen (kulutusluotto) I luvun (luotto) III osan (velkaantuminen) säännökset ovat pääosin samansisältöiset kuluttajien tiedottamisesta ja suojaamisesta tiettyjen luottotoimenpiteiden osalta 10.1.1978 annetun lain nro 78-22 (jäljempänä Scrivener-laki) säännösten kanssa, joilla pyritään rajoittamaan joka vuosi tehtäviin mitä lukuisimpiin kulutusluottosopimuksiin liittyvien asioiden valtavaa määrää. Scrivener -lailla pyritään tässä tarkoituksessa välttämään tällaisten sopimusten osapuolten tahtojen yhtenevyyden tosiasiallisuuden ja aitouden tutkiminen tapaus tapaukselta säätämällä, että nämä sopimukset on tehtävä lomakkeilla, joilla varmistetaan kuluttajien perusteellisempi tiedonsaanti ja yksinkertaistetaan sopimusten lainmukaisuuteen kohdistuvaa tuomioistuinten valvontaa. Kuluttajansuojalain L.311-13 §:ssä säädetään muun muassa, että asiakirjan, jolla kuluttajalle tarjotaan kulutusluottoa, on oltava niiden vakiosopimusmallien mukaisia, jotka pankkitoimikunta on vahvistanut kansallista kuluttajaneuvostoa kuultuaan. Nämä mallisopimukset on sittemmin vahvistettu asetuksella[6] ja ne sisältyvät nykyisin kuluttajansuojalain R.311-6 §:n 1 momentin liitteeseen, jossa säädetään seuraavaa:

"L.311-8 §:ssä [nykyisin L.311-13 §] tarkoitetussa kulutusluottosopimustarjouksessa on oltava tämän lain liitteenä olevan vakiosopimusmallin mukaiset tiedot, jotka vastaavat tarjotun luoton ehtoja".[7]

13. Kuluttajansuojalain R.311-6 §:n liitteessä oleva vakiosopimusmalli nro 5 koskee "tililuottoina luottokortilla käytettävien kulutusluottosopimusten markkinointia", eli juuri nyt esillä olevassa asiassa tarkoitetun kaltaista sopimusta, joka liittyy Ranskassa nimellä "crédit permanent" (jatkuva luotto) tunnettuun kulutusluottosuhteeseen.

4 — Kansallinen tuomioistuin viittaa code civilen (siviililaki) 1304 §:ään.

5 — Tältä osin kansallinen tuomioistuin viittaa Cour de cassationin (I siviilijaosto) 19.12.1995 antamaan tuomioon (Bull. civ. I, nro 477).

6 — 24.3.1978 annettu asetus nro 78-509.

7 — Tässä tai muualla olevat käännökset kansallisesta lainsäädännöstä eivät ole virallisia.

14. Kuluttajansuojalain R.311-6 §:n 2 momentissa säädetään seuraavasti:

"Asiakirja [jolla tililuottosopimuksia markkinoidaan] on laadittava selkeästi ja luettavasti. Asiakirjassa käytettävän kirjasinkoon on oltava vähintään kokoa kahdeksan".

15. Kansallinen tuomioistuin ei mainitse edellä kuvattuja kulutusluottoa koskevia säännöksiä. Se muistuttaa kuitenkin, että eräässä 17.12.1991 annetussa suosituksessa (jäljempänä suositus), [8] joka annettiin kulutusluottosopimusten selkeyden ja ymmärrettävyyden parantamiseksi, kohtuuttomia sopimusehtoja käsittelevä toimikunta — joka on kuluttajansuoja-asioita hoitavassa ministeriössä toimiva elin, jonka tehtäviin kuuluu ehdottaa vakiosopimuksissa olevien kohtuuttomien sopimusehtojen poistamista tai muuttamista [9] — ehdotti, että "osapuolten tulee allekirjoittaa kaikki sopimusehdot" (I-11 kohta) ja että "sopimusasiakirjat on painettava vähintään kirjasinkoolla kahdeksan" (I-3 kohta), eli kansallisen tuomioistuimen mukaan kirjasimella, jonka korkeus on vähintään kolme millimetriä. [10]

8 — Recommandation n. 94-02 relative aux contrats porteurs des cartes de paiement assorties ou non d'un crédit (luotollisia tai luotottomia maksukorttisopimuksia koskeva suositus; BOCC, 27.9.1994).

9 — Ks. kuluttajansuojalain L.132-2 ja L.132-5 §§.

10 — Totean kuitenkin, että pääasian kantaja on riitauttanut tämän arviointiperusteen soveltamisen katsoen, ettei Ranskan oikeuskäytäntö ole tältä osin yksiselitteinen, vaan siitä ilmenee pikemminkin, että "kokoa kahdeksan" vastaavan kirjasimen on oltava korkeudeltaan typografisesti 2—3 mm.

16. Kulutusluottosopimuksia koskevassa lainsäädännössä määrätään myös niistä seuraamuksista, joita sopimusosapuolelle aiheutuu, jos se ei noudata edellä mainitsemiani alaa koskevia muotovaatimuksia. Kuluttajansuojalain L.311-33 §:ssä säädetään seuraavaa:

"Elinkeinonharjoittaja, joka myöntää luoton tekemättä luotonsaajalle L.311-8—L.311-13 §§:ssä tarkoitetut edellytykset täyttävää tarjousta, menettää oikeutensa korkoon ja luotonsaajalla on velvollisuus maksaa vain pääoma sovitun lyhennysaikataulun mukaisesti — — ".

17. Kuluttajansuojalain L.311-34 §:ssä säädetään lisäksi, että jos elinkeinonharjoittaja ei noudata L.311-8—L.311-13 §§:ssä säädettyjä muotovaatimuksia, se voidaan velvoittaa maksamaan 12 000 Ranskan frangin suuruinen sakko.

18. Muistutan, että ennakkoratkaisukysymyksessä tarkoitetussa kuluttajansuojalain L.311-37 §:n säännöksessä, joka sisältyy juuri mainitsemani kuluttajansuojalain säännökset sisältävään, kulutusluottoja koskevassa I luvussa olevaan VIII osaan, jonka otsikko on "menettely", säädetään seuraavaa:

"Le tribunal d'instance on toimivaltainen ratkaisemaan tämän luvun soveltamiseen

liittyvät riidat. Kanne on nostettava kanteennosto-oikeuden menettämisen uhalla kahden vuoden kuluessa sen perusteena olevasta tapahtumasta — — ".

19. Kansallisen tuomioistuimen mainitseman Ranskan oikeuskäytännön mukaan kulutusluottosopimuksessa oleviin muotovirheisiin perustuva kanne on nostettava kahden vuoden kuluessa tämän sopimuksen tekemisestä; kanne on nostettava ja mahdolliset oikeudenkäyntiväitteet on tehtävä tämän määräajan kuluessa ja siihen voidaan vedota silloin, kun tuomioistuin ottaa viran puolesta esille tällaisen virheen. Kyseistä määräaikaa ei voida lykätä eikä keskeyttää (nk. "délai préfix").

20. Lopuksi on todettava, että kiireellisistä taloudellisista uudistustoimenpiteistä 11.12.2001 annetun lain nro 2001-1168 (jäljempänä laki nro 2001-1168) [11] 16 §:n II-1 momentilla on muutettu L.311-37 §:n toista virkettä ja että tätä muutettua säännöstä sovelletaan kyseisen lain (ks. 16 §:n 11-3 momentti) voimaantulon jälkeen tehtyihin sopimuksiin. Muutettu säännös kuuluu seuraavasti:

"*Velallisen sopimusrikkomukseen* perustuva *suorituskanne* on nostettava [tribunal d'instancessa] kanteennosto-oikeuden menettämisen uhalla kahden vuoden kuluessa sen perusteena olevasta tapahtumasta". [12]

21. Ranskan hallitus on todennut yhteisöjen tuomioistuimessa pidetyssä istunnossa, että juuri lain nro 2001-1168 16 §:n II-1 momentti on L.311-37 §:ssä tarkoitettu "tulkinnallinen" säännös, [13] jolla halutaan täsmentää, että viimeksi mainitussa säännöksessä säädettyä määräaikaa sovelletaan ainoastaan sellaisiin kanteisiin, jotka velkoja on nostanut velallista vastaan tämän sopimusrikkomusten perusteella ja joissa on vedottu määrättyjen sopimusehtojen kohtuuttomuuteen.

22. Istunnossa on ilmennyt myös, että koska suurimmassa osassa kulutusluottosopimuksiin liittyvistä riidoista on kyse nimenomaan siitä, että velallinen on laiminlyönyt maksuvelvollisuutensa, lainsäätäjä on mainituilla muutoksilla tarkoittanut rajoittaa viimeksi mainitun ylivelkaantumisen vaaraa säätämällä määräajasta, joka mielestäni alkaa kulua heti kun maksuerä on jäänyt maksamatta ja jonka kuluessa velkojan on nostettava velvoiteoikeudellinen kanne.

II Tosiseikat ja ennakkoratkaisukysymykset

23. Cofidis SA -niminen rahoitusyhtiö (jäljempänä Cofidis) teki 26.1.1998 päivä-

11 — JORF (Ranskan tasavallan virallinen lehti) nro 288, 12.12.2001, s. 19703.

12 — Kursivointi lisätty selvyyden vuoksi.

13 — Ks. edellä muutoksen ajallisista vaikutuksista esitetyt toteamukset.

tyllä sopimuksella Jean-Louis Fredoutin kanssa sopimuksen tililuotosta, jota voitiin käyttää myös luottokortilla, joka erääntyi maksettavaksi kuukausittain ja jonka sopimuskorko oli 15,48 prosenttia velkasaldon määrästä 30 000 FRF:iin asti ja 14,40 prosenttia sen ylittävältä osalta. Koska velallinen ei eräpäivinä maksanut ainoatakaan kuukausierää, Codifis nosti 24.8.2000 kanteen Tribunal d'instance de Viennessä vaatien, että velallinen velvoitettaisiin maksamaan velka. Vastaaja ei saapunut oikeuteen.

24. Kansallinen tuomioistuin totesi kyseisen sopimuksen tekstiä viran puolesta tutkittuaan, että sopimuskorkoa ja viivästysseuraamuksia koskevia sopimusehtoja (jäljempänä taloudelliset sopimusehdot) oli pidettävä kohtuuttomina ja näin ollen pätemättöminä, koska ne olivat "vaikeasti luettavissa" ja koska niiden sijainti sopimusasiakirjassa (joka muodostui yhdestä ainoasta molemmin puolin painetusta arkista) oli sellainen, ettei Fredoutin voitu taata saaneen niistä tiedon. Kansallinen tuomioistuin korostaa, että Cofidis on kyseistä sopimusta tehdessään käyttänyt kaksipuolisesti painettua arkkia ja että velallisen allekirjoitus on sopimuksen etusivulla ja edeltää näin ollen edellä mainitun 17.12.1991 annetun suosituksen vastaisesti [14] takapuolelle painettuja taloudellisia sopimusehtoja. Nämä sopimusehdot oli lisäksi painettu pienemmin painokirjasimin kuin luettavuus edellytti; sen lisäksi, että sopimuksen etupuolella oli suurin kirjaimin otsikko "ilmainen luottohakemus", millä kansallisen tuomioistuimen mukaan johdetaan harhaan kuluttajia, siinä ilmoitetaan luoton ja takaisinmaksuerien suuruus, mutta siitä ei ilmene näiden erien lukumäärää eikä näin ollen kuluttajalle annetun luoton kokonaisluottohintaa.

25. Kansallinen tuomioistuin on näin ollen pyytänyt kantajaa esittämään selvitystä niistä virheistä, joita sopimuksessa tämän mukaan on. Ennakkoratkaisupyynnön mukaan Cofidis on huomauttanut kaikkiin kulutusluottosopimuksiin sovellettavan L.311-37 §:n aiheuttavan sen, ettei tribunale voi viran puolesta tutkia sellaisissa kulutusluottosopimuksissa olevia mahdollisia virheitä, jotka on tehty yli kaksi vuotta ennen kanteen nostamista.

26. Näin ollen koska on selvitetty, että kanne on nostettava ja kulutusluottosopimusten virheellisyyttä koskevat väitteet on esitettävä L.311-37 §:ssä säädetyn määräajan kuluessa, että virheellisyyteen voidaan vedota tuomioistuimessa, jonka on viran puolesta otettava huomioon näiden sopimusten lainvastaisuus, ja että ranskalaisen oikeuskäytännön mukaan tällä estetään myös yleisten säännösten

14 — Ks. edellä 15 kohdassa alaviite 8.

mukaisten pätemättömyysperusteiden toteaminen,[15] kansallinen tuomioistuin on katsonut, ettei se voi julistaa pätemättömäksi kulutusluottosopimuksessa olevaa kohtuutonta ehtoa, jos kyseinen määräaika on päättynyt ennen kanteen nostamista. Tältä osin kansallinen tuomioistuin epäilee kuitenkin L.311-37 §:n yhteensoveltuvuutta direktiivin kanssa, kun otetaan ensinnäkin huomioon viimeksi mainitun 6 artiklan 1 kohdan säännökset ja toiseksi se seikka, että direktiivin liitteessä olevaan kohtuuttomien ehtojen luetteloon sisältyvät myös ehdot, joiden "tarkoituksena tai seurauksena on kuluttajan sitominen peruuttamattomasti ehtoihin, joihin hänellä ei ollut mitään tosiasiallista mahdollisuutta tutustua ennen sopimuksen tekemistä" (i kohta). Tästä syystä Tribunal d'instance de Vienne on siis pitänyt aiheellisena ennakkoratkaisukysymyksen esittämistä yhteisöjen tuomioistuimelle, jossa se — todettuaan ensin, että "kuluttajasopimusten kohtuuttomista ehdoista 5 päivänä huhtikuuta 1993 annetulla neuvoston direktiivillä 93/13/ETY annettuun suojaan sisältyy se, että kun kansallinen tuomioistuin soveltaa ennen direktiivin antamista tai sen antamisen jälkeen annettuja kansallisen oikeuden säännöksiä, sen on mahdollisuuksien mukaan tulkittava niitä viimeksi mainitun kirjaimen ja tavoitteiden mukaan" — kysyy, "edellyttääkö direktiivillä kansalliselle tuomioistuimelle asetettu kuluttajansuojalainsäädännön yhdenmukaisen tulkinnan vaatimus, että se kansallinen tuomioistuin, jossa elinkeinonharjoittaja on nostanut velvoiteoikeudellisen kanteen sopimusosapuolenaan olevaa kuluttajaa vastaan, jättää soveltamatta kuluttajansuojalain L.311-37 §:ssä olevaa poikkeuksellista menettelysääntöä, jolla kielletään tuomioistuinta kuluttajan vaatimuksesta tai viran puolesta kumoamasta kohtuutonta sopimusehtoa, jos sopimus on tehty yli kaksi vuotta ennen kanteen nostamista ja jos elinkeinonharjoittajalla on näin mahdollisuus vedota tuomioistuimessa tähän sopimusehtoon ja perustaa siihen kanteensa".

15 — Kansallinen tuomioistuin viittaa tältä osin 15.12.1998 annettuun Cour de Cassationin tuomioon, JCP 1999, II, nro 10098, jossa oli kyse vilpilliseen mieleen perustuvasta väitteestä.

III Yhteisöjen tuomioistuimen toimivalta

27. Cofidis ja Ranskan hallitus eivät ole varmoja, onko ennakkoratkaisukysymys asian kannalta merkityksellinen ja onko yhteisöjen tuomioistuin toimivaltainen vastaamaan siihen. Tämä kysymys on näin ollen tutkittava ensin.

A Yhteenveto asianosaisten lausumista

28. Ranskan hallitus katsoo Cofidisin tavoin, että kansallinen tuomioistuin on virheellisesti katsonut, että L.311-37 §:ssä säädettyä määräaikaa voidaan soveltaa kohtuuttomia sopimusehtoja koskevassa asiassa, sillä se on sekoittanut kulutusluottosopimuksia koskevat säännökset järjestelmään, jolla pyritään suojaamaan kuluttajia kohtuuttomilta sopimusehdoilta. Toisin kuin kansallinen tuomioistuin näyttää esittävän, kuluttajansuojalain III osassa olevalla L.311-37 §:llä ei nimittäin ole mitään tekemistä saman lain I osassa olevien, kohtuuttomia sopimusehtoja koskevien säännösten kanssa ja näin ollen mikään ei oikeuta katsomaan, että lainsäätäjän tarkoituksena olisi ollut ulottaa kahden vuoden määräaika koskemaan sopimusehdon kohtuuttomuuden tutkimis-

ta, vaikka tämä ehto olisikin kulutusluottosopimuksessa.[16] Nyt esillä olevan kaltaisissa tapauksissa on sitä vastoin varmaa, että kannetta ja pätemättömyysväitettä säännellään yleisissä vanhentumissäännöksissä. Vaikka Cour de cassation, joka ei vielä ole ottanut kantaa tähän kysymykseen, ei olekaan omaksunut kansallisen tuomioistuimen esittämää tulkintalinjaa,[17] jonka mukaan nuo kaksi säännöstöä liittyisivät toisiinsa, tämä linja näyttää suorastaan ristiriitaiselta sen alkuperäisen tulkinnan kanssa, jonka Ranskan lainsäätäjä on äskettäin esittänyt L.311-37 §:stä.[18] Ranskan lainsäätäjä on — vaikkakin pääasiassa kyseessä olevien seikkojen tapahtumisen jälkeen — täsmentänyt, että tässä säännöksessä säädettyä kahden vuoden pituista määräaikaa sovelletaan ainoastaan sellaisiin kanteisiin, jotka velkoja on nostanut velallisen jätettyä noudattamatta sopimusvelvoitteitaan.

29. Cofidis yhtyy tähän näkemykseen ja huomauttaa myös, että kun kulutusluottosopimuksia koskevassa lainsäädännössä on säädetty erityisestä kahden vuoden pituisesta määräajasta yleisen viiden vuoden pituisen määräajan asemesta, se on tarkoitettu sovellettavaksi ainoastaan riita-asioissa, joissa väitetään, ettei asiakirja täytä laissa säädettyjä muotovaatimuksia. Tämä määräaika vastaa selvästikin oikeusvarmuuden asettamia vaatimuksia ja ilmentää säännöksissä melko laajasti omaksuttua näkemystä. Säätäessään tällaisesta määräajasta lainsäätäjä on halunnut välttää sen, että velallinen, pidättäydyttyään ensin käyttämästä hänelle myönnettyä luottoa, voisi sitten käyttää sitä ilman ajallisia rajoituksia väittäen luottoa tarjottaessa joutuneensa muotovirheen uhriksi. Kansallinen tuomioistuin ei olisi saanut nyt esillä olevassa tapauksessa, jossa on kyse yli kaksi vuotta sitten kuluttajansuojalain R.311-6 §:ssä olevan sopimusmallin nro 5 mukaisesti tehdystä sopimuksesta,[19] tutkia tämän sopimuksen laillisuutta, koska L.311-37 §:ssä säädetty kahden vuoden määräaika oli päättynyt. Kansallinen tuomioistuin on kuitenkin katsonut, että sopimuksen taloudelliset sopimusehdot ovat "kohtuuttomia" siinä sen mielestä olevien muotovirheiden vuoksi, voidakseen perustella kohtuuttomia sopimusehtoja koskevien säännösten soveltamista ja voidakseen tästä syystä katsoa, että tältä osin sovellettavan vanhentumisajan lyhyys oli ristiriidassa direktiivin kanssa.

30. Mutta näiden järjestelmällisten vastalauseiden lisäksi Cofidis esittää vielä muutakin. Se lisää, ettei ennakkoratkaisukysymyksellä ole mitään merkitystä kansallisen tuomioistuimen käsittelemässä asiassa kahdella muullakaan perusteella ja erityisesti senkään vuoksi, ettei nyt esillä olevassa asiassa ole kyse direktiivin 3 artiklassa tarkoitetuista kohtuuttomista sopimusehdoista eikä Ranskan lainsäädännön vastaisista kulutusluottosopimusten muotovirheistä.

31. Ensinnäkin kantajana oleva yhtiö väittää, että kansallisen tuomioistuimen koh-

16 — Tällaisen päätelmän osoittavat vääräksi muun muassa L.311-7 §:n sanamuoto ja se, että kohtuuttomia sopimusehtoja koskevat säännökset ja kulutusluottosopimuksia koskevat säännökset kuuluvat toisistaan erillisiin normiryhmiin, joilla on eri soveltamisalat ja tavoitteet.

17 — Kansallinen tuomioistuin pitää kuitenkin merkityksellisenä sitä tulkintaa, jonka Cour de Cassation on 15.12.1998 antamassaan tuomiossa esittänyt L.311-7 §:stä (ks. edellä 26 kohta ja alaviite 15).

18 — Ks. edellä 20 ja 21 kohta.

19 — Ks. edellä 13 kohta.

tuuttomina pitämät sopimusehdot, eli taloudelliset sopimusehdot, eivät kuulu direktiivin soveltamisalaan. Kuten olen jo todennut, direktiivin 4 artiklan 2 kohdan mukaan "sopimusehtojen kohtuuttoman luonteen arviointi ei saa koskea sopimuksen pääkohteen määrittelyä, hinnan tai korvauksen riittävyyttä eikä vastineena toimitettavia palveluja ja tavaroita, jos ehdot on laadittu selkeästi ja ymmärrettävästi". Cofidiksen mukaan sellaisilla kulutusluottosopimuksessa olevilla sopimusehdoilla, joilla määrätään kuluttajalle myönnetyn luoton käyttöönottamiseen liittyvistä kuluista, määritellään nimenomaan sopimuksen "pääkohde". Nyt esillä olevassa asiassa niiden on katsottava tulleen "laadit[uiksi] selkeästi ja ymmärrettävästi". Lisäksi direktiivin 1 artiklan 2 kohdassa säädetään, että "tämän direktiivin säännökset eivät koske pakollisia lakeja tai asetuksia heijastavia sopimusehtoja — — ". Vaikka kyseiset sopimusehdot olisivatkin vähemmän selkeitä, ne eivät siitä huolimattakaan kuulu direktiivin soveltamisalaan, koska Fredoutin allekirjoittama sopimus vastaa täysin lainsäätäjän säätämää sopimusmallia nro 5. Ennakkoratkaisupyynnössä ei viitata millään tavoin siihen, että kyseiset sopimusehdot perustuvat laissa säädettyyn sopimusmalliin, vaan siinä pyritään sitä vastoin liittämään ne edellä mainittuun suositukseen [20] ja näin ollen laissa säädetyn sopimusmallin sijasta kytkemään ne oikeudellista vaikutusta vailla olevaan toimeen. [21]

32. Cofidis väittää sopimusehtojen muodollisen lainvastaisuuden osalta, että myös kansallisen oikeuskäytännön mukaan vakiosopimus, [22] jonka se oli tehnyt Fredoutin kanssa, ei ole tällä tavoin lainvastainen, ja korostaa, ettei kansallinen tuomioistuin ole ilmoittanut, mitä nimenomaista Scrivener-lain säännöstä on rikottu. Joka tapauksessa väite, jonka mukaan velallisen allekirjoituksen on oltava pikemminkin sopimuksen kääntöpuolella olevien taloudellisten sopimusehtojen edellä kuin niiden jäljessä, Cofidis huomauttaa, että heti allekirjoituksen alla on seuraava merkintä: "[velallinen] ilmoittaa tutustuneensa kaikkiin sopimuksen etu- ja takasivulla oleviin ehtoihin sekä hyväksyvänsä ne".

B Arviointi

33. Kuten on käynyt esille, Cofidis ja Ranskan hallitus ovat väittäneet, että direktiivillä 93/13/ETY ei ole mitään yhteyttä pääasian kohteeseen, koska Fredoutin kanssa tehdyn sopimuksen taloudelliset sopimusehdot eivät ole kohtuuttomia eivätkä epäselviä ja koska L.311-37 §:ssä säädettyä vanhentumisaikaa ei sovelleta riita-asioihin, jotka koskevat direktiivissä tarkoitettuja sopimusehtoja. Yhteisöjen tuomioistuin ei siis ole toimivaltainen ratkaisemaan kysymystä.

20 — Ks. edellä 15 kohta.

21 — Cofidis viittaa tältä osin Cour de Cassationin I:n siviilijaoston 13.11.1996 antamaan tuomioon nro 399, Bull. civ. I.

22 — Cofidis viittaa mm. 25.4.1989 annettuun Cour de Cassationin tuomioon (valitus nro 87-5.791), jonka mukaan Scrivener-laissa ei edellytetä, että kuluttajalle tehty tarjous on laissa säädettyjen mallien "orjallinen" jäljennös, vaan riittää, että siinä on kaikki tässä laissa säädetyt tiedot.

34. Tältä osin minun pitää kuitenkin muistuttaa, että vakiintuneen oikeuskäytännön, johon sekä Ranskan hallitus että komissio ovat viitanneet, mukaan EY 234 artiklassa määrätyssä yhteisöjen tuomioistuimen ja kansallisten tuomioistuinten välisessä yhteistoiminnassa "yksinomaan kansallisen tuomioistuimen, jossa asia on vireillä ja joka vastaa annettavasta ratkaisusta, tehtävänä on kunkin asian erityispiirteiden perusteella harkita, onko ennakkoratkaisu tarpeen asian ratkaisemiseksi ja onko sen yhteisöjen tuomioistuimelle esittämillä kysymyksillä merkitystä asian kannalta. Yhteisöjen tuomioistuin voi jättää kansallisen tuomioistuimen esittämän pyynnön tutkimatta vain, jos on ilmeistä, että kansallisen tuomioistuimen pyytämä yhteisön oikeuden tulkinta ei millään tavoin liity pääasiassa käsiteltävän asian tosiseikkoihin tai kohteeseen". [23]

35. Minusta vaikuttaa kuitenkin siltä, että viimeksi mainittu oletus ei sovellu nyt esillä olevaan asiaan, sillä minusta vastaus, jonka yhteisöjen tuomioistuin antaa ennakkoratkaisukysymykseen, ei missään tapauksessa ole selvästi vaille merkitystä sen ratkaisun kannalta, joka kansallisen tuomioistuimen on annettava. Näin ei tietenkään olisi, jos yhteisöjen tuomioistuin toteaisi, että kansallisen tuomioistuimen käsittelemä asia kuuluu direktiivin soveltamisalaan, eikä näin olisi myöskään päinvastaisessa tapauksessa, sillä päätyäkseen tällaiseen lopputulokseen yhteisöjen tuomioistuimen olisi ensin välttämättä arvioitava direktiivin soveltamisalaa ja oman toimivaltaisuutensa näin tarkistettuaan vastattava ennakkoratkaisukysymykseen.

36. Katson näin ollen, että yhteisöjen tuomioistuin on toimivaltainen vastaamaan nyt esillä olevassa asiassa esitettyyn ennakkoratkaisukysymykseen.

IV Ennakkoratkaisukysymys

A Direktiivin sovellettavuus

37. Kuten olen juuri todennut, vaikka kysymyksellä siitä, voidaanko direktiiviä soveltaa nyt esillä olevassa asiassa, ei ole merkitystä sen kysymyksen kannalta, onko yhteisöjen tuomioistuin toimivaltainen vastaamaan sille esitettyyn kysymykseen, minusta vaikuttaa kuitenkin siltä, että sillä on merkitystä tähän kysymykseen vastattaessa ja että se on jopa ratkaistava ennen kuin tähän kysymykseen vastataan. Jos sitä vastoin ilmenisi, ettei direktiiviä voida soveltaa kansallisessa tuomioistuimessa esillä olevassa asiassa, yksi kysymyksen taustalla olevista oletuksista lakkaisi olemasta eikä siihen siis olisi syytä vastata, paitsi jos nimenomaan haluttaisiin antaa ratkaisu, jolla ei ole mitään yhteyttä pääasian riidan tosiseikkoihin eikä kohteeseen.

23 — Asia C-281/98, Angonese, tuomio 6.6.2000 (Kok. 2000, s. I-4139, 18 kohta oikeuskäytäntöviittauksineen).

38. Näin ollen muistutan, että tutkittavana oleva kysymys on esitetty olettaen, että Cofidisin ja Fredoutin välillä tehdyn luottosopimuksen taloudelliset sopimusehdot ovat "kohtuuttomia" direktiivissä tarkoitetuin tavoin. Viimeksi mainittuun seikkaan on vedottu kiistettäessä L.311-37 §:ssä säädetyn, kulutusluottosopimuksia koskevan lyhyen vanhentumisajan yhteensoveltuvuus sen kanssa, sillä on esitetty, että tällä vanhentumisajalla estetään mahdollisuus saada tosiasiallista suojaa tuollaisia ehtoja vastaan.

39. On siis pohdittava, onko nyt esillä olevassa asiassa todellakin kyse kohtuuttomista sopimusehdoista, koska jos näin ei olisi, direktiiviä ei voitaisi soveltaa eikä siihen näin ollen voitaisi vedota L.311-37 §:ssä säädetyn määräajan sovellettavuutta kiistettäessä. Yhteisöjen tuomioistuin on toiminut tällä tavoin asiassa Océano Grupo Editorial 27.6.2000 antamassaan tuomiossa, kun se on ennen tätä samaa direktiiviä koskevan ennakkoratkaisukysymyksen aineellista tutkimista lähtökohtaisesti tarkistanut, voitiinko pääasiassa kyseessä ollutta sopimusehtoa todellisuudessa pitää samassa direktiivissä tarkoitetuin tavoin kohtuuttomana, ja voitiinko viimeksi mainittua näin ollen soveltaa.[24]

40. Minusta vaikuttaa siltä, että juuri tarkasteltuun kysymykseen on vastattava kieltävästi. Jutun asiakirjoista ei millään tavoin ilmene, että kyseiset taloudelliset sopimusehdot, joissa määrätään sopimusja viivästyskorosta sekä takaisinmaksun laiminlyönnistä aiheutuvista seuraamuksista, olisivat sellaisia, että niillä aiheutettaisiin kuluttajan vahingoksi ja vilpitöntä mieltä koskevan vaatimuksen vastaisesti "huomattava epätasapaino" osapuolten sopimuksesta johtuvien oikeuksien ja velvollisuuksien välille direktiivin 3 artiklan 1 kohdassa tarkoitetuin tavoin.[25] Lisään vielä, etteivät kyseiset sopimusehdot vastaa yhtäkään niistä esimerkkiehdoista, jotka mainitaan direktiivin liitteessä,[26] toisin kuin asiassa Océano Grupo Editorial.[27] Mutta ennen kaikkea minun on korostettava sitä, että taloudelliset sopimusehdot muodostavat luottosopimuksen "pääkohteen" ja että tällöin direktiivin 4 artiklan 2 kohdasta aiheutuu, ettei niiden kohtuuttomuutta ole mahdollista arvioida, jos nämä ehdot on "laadittu selkeästi ja ymmärrettävästi", kuten nyt esillä olevassa asiassa.

41. On tietysti totta, että — kuten olen edellä todennut — kansallinen tuomio-

24 — Yhdistetyt asiat C-240/98 ja C-244/98, Océano Grupo Editorial ja Salvat Editores, tuomio 27.6.2000 (Kok. 2000, s. I-4941, 21—24 kohta); huomautan, että myös julkisasiamies Saggio on ratkaisuehdotuksessaan ensin käsitellyt direktiivin tulkintaan liittyvää kysymystä selvittääkseen, oliko kansallisessa tuomioistuimessa kyseessä ollut sopimusehto kohtuuton (ks. 16—19 kohta).

25 — Tämän suuntaisesti ks. asia Océano Grupo Editorial (tuomion 24 kohta ja julkiasiamies Saggion ratkaisuehdotuksen 18 kohta).

26 — Vaikka ennakkoratkaisupyynnössä viitataankin liitteessä olevasta i kohdasta ilmeneviin seikkoihin, eli sopimusehtoihin, joilla aiheutetaan "kuluttajan sitominen peruuttamattomasti ehtoihin, joihin hänellä ei ollut mitään tosiasiallista mahdollisuutta tutustua ennen sopimuksen tekemistä" (ks. ed. 10 kohta), kyseisestä pyynnöstä ei ilmene sellaisia seikkoja, joiden nojalla voitaisiin ajatella, että Cofidisin ja Fredoutin välisen sopimuksen ehdot, ainakaan taloudelliset ehdot, olisivat tällaisia.

27 — Tuomion 22 kohta.

istuin katsoo, että kyseessä olevan sopimuksen ulkoasu ja se, että kuluttajan allekirjoitus edeltää taloudellisia sopimusehtoja aiheuttavat sen, että sopimus ja nämä ehdot eivät ole selkeitä eikä niillä näin ollen taata sitä, että kuluttaja on voinut tutustua viimeksi mainittuihin täydellisesti. Huomautan kuitenkin, että nyt esillä olevassa asiassa, kuten ennakkoratkaisupyynnöstä ilmenee, ei ole mitään epäselvyyttä siitä, mikä merkitys taloudellisille sopimusehdoille on annettava ottaen huomioon, toistan, että niissä ainoastaan määrätään korkotasosta ja sopimussakosta eikä niiden määrästä ole minkäänlaista epäselvyyttä (mitä asianosaiset tai tuomioistuin eivät ole väittäneetkään).[28] Totean lisäksi, että Cofidisin oikeudenkäyntikirjelmän liitteenä olevasta sopimuskappaleesta ilmenee, että velallisen huomiota kiinnitetään allekirjoitushetkellä kaikkiin niihin sopimusehtoihin, jotka on painettu saman sopimuksen etu- ja takasivulle, ja että luoton kokonaiskustannuksia koskevat sopimusehdot, jotka on painettu sopimuksen takasivulle, on painettu lihavoiduilla kirjasimilla. Näin ollen sen osoittamiseksi, että kuluttajan on ollut todellisuudessa mahdotonta tutustua kyseisiin ehtoihin, ei riitä pelkkä väite siitä, että ne olivat huonosti luettavissa, koska niitä ei ollut painettu "kirjasinkoolla kahdeksan", varsinkaan kun, kuten asiakirjoista ilmenee, ranskalainen oikeuskäytäntö ei ole yksiselitteinen sen suhteen, minkä kokoisia painokirjasinten on oltava.[29]

42. Lisäksi on todettava, että vaikka, kuten Cofidis on väittänyt muiden sitä kiistämättä, kyseinen sopimus ja varsinkin sen taloudelliset sopimusehdot ovat Ranskan lainsäätäjän vahvistaman mallin mukaisia, direktiiviä ei sitäkään suuremmalla syyllä voida soveltaa, koska sen 1 artiklan 2 kohdassa säädetään, että "tämän direktiivin säännökset eivät koske pakollisia lakeja tai asetuksia heijastavia sopimusehtoja — — ".

43. Näin todettuani totean vielä, ettei yhteisöjen tuomioistuimen tehtäviin kuulu ratkaista, koskeeko L.311-37 §:ssä säädetty kahden vuoden vanhentumisaika myös asioita, joissa on kyse vakiosopimuksiin sisältyvien sopimusehtojen kohtuuttomuudesta, ja että koska nyt esillä olevassa asiassa ei ole kyse kohtuuttomista sopimusehdoista, on katsottava, että kansallisen tuomioistuimen käsiteltävänä oleva asia ei kuulu direktiivin soveltamisalaan.

44. Tästä seuraa mielestäni, että yhteisöjen tuomioistuimen olisi vastattava ennakkoratkaisukysymykseen tällä tavalla ja jätettävä se aineellisesti tutkittavaksi ottamatta. Siltä varalta, että yhteisöjen tuomioistuin kuitenkin päätyisi vastakkaiseen lopputulokseen juuri käsittelemäni tutkittavaksiottamisen edellytyksiä koskevan kysymyksen suhteen, tutkin seuraavassa ennakkoratkaisukysymyksen.

28 — Ks. edellä 26 kohta.

29 — Ks. alaviite 10.

B Ennakkoratkaisukysymyksen aineellinen tutkiminen

45. Kansallinen tuomioistuin olettaa siis, että direktiiviä sovelletaan myös pääasiassa kyseessä oleviin riidanalaisiin sopimusehtoihin, ja kysyy pääasiallisesti, onko viimeksi mainittua tulkittava siten, että sen vastainen on sellainen kansallinen säännös, jonka mukaan kansallinen tuomioistuin ei saa viran puolesta tai kuluttajan tekemästä vaatimuksesta katsoa, että vakiosopimuksessa oleva sopimusehto on kohtuuton, jos sopimuksen tekemisestä on kulunut yli kaksi vuotta.

1. Yhteenveto asianosaisten lausumista

46. Kun Cofidis ja, tietyin osin, Ranskan hallitus katsovat, että kysymykseen on vastattava kieltävästi, Fredout, Itävallan hallitus ja komissio taas ovat toista mieltä.

47. Ensin mainitut haluavat ennen kaikkea tehdä eron kansallisessa tuomioistuimessa nyt esillä olevan asian ja asian Océano Grupo Editorial [30] välillä, koska viimeksi mainitussa yhteisöjen tuomioistuin totesi, että "se suoja, joka kuluttajille varmistetaan — — direktiivillä — — merkitsee sitä, että kansallinen tuomioistuin voi viran puolesta arvioida käsiteltäväkseen saatetun sopimusehdon kohtuuttomuutta silloin, kun se tutkii kansallisessa tuomioistuimessa nostetun kanteen tutkittavaksi ottamista". [31]

48. Cofidis ja Ranskan hallitus korostavat, että tuossa tuomiossa oli kyse yksittäistapauksesta, joka tarkkaan ottaen koski oikeuspaikkalauseketta, jolla kuluttajalle asetettiin velvollisuus alistua elinkeinonharjoittajan kotipaikan tuomioistuimen yksinomaiseen toimivaltaan ja jolla näin vaikeutettiin oikeudessa esiintymistä ja siis kuluttajan puolustautumismahdollisuuksia. Antamalla kansalliselle tuomioistuimelle mahdollisuuden viran puolesta arvioida tällaisen sopimusehdon kohtuuttomuutta, yhteisöjen tuomioistuin oli siis yksinkertaisesti vain antanut sille oikeuden vedota toimivaltansa puuttumiseen, mistä jo säädettiin vastaavia tilanteita varten Ranskan oikeudessa. Nyt esillä olevassa asiassa on sitä vastoin kyse sen arvioimisesta, onko tiettyä kansallisen lainsäätäjän säätämää määräaikaa sovellettava vai ei.

49. Cofidis ja Ranskan hallitus toteavat lisäksi, että koska direktiivissä ja erityisesti kulutusluottoja koskevassa direktiivissä 87/102/ETY [32] ei kummassakaan ole vanhentumissäännöksiä ja koska kyse on pro-

30 — Mainittu alaviitteessä 24.

31 — Tuomion tuomiolauselma.

32 — Kulutusluottoja koskevien jäsenvaltioiden lakien, asetusten ja hallinnollisten määräysten lähentämisestä 22 päivänä joulukuuta 1986 annettu neuvoston direktiivi 87/102/ETY (EYVL L 42, s. 48; jäljempänä direktiivi 87/102/ETY).

sessinedellytyksiin liittyvästä kysymyksestä, asia kuuluu jäsenvaltioille kuuluvan prosessiautonomian piiriin.

50. Cofidis ja Ranskan hallitus viittaavat tältä osin yhteisöjen tuomioistuimen oikeuskäytäntöön, jossa on todettu, että yhteisön nimenomaisen lainsäädännön puuttuessa "kunkin jäsenvaltion sisäisessä oikeusjärjestyksessä voidaan määrittää toimivaltaiset tuomioistuimet ja antaa menettelysäännöt sellaisia oikeussuojakeinoja varten, joilla pyritään turvaamaan yhteisön oikeuteen perustuvat oikeussubjektien oikeudet; edellytyksenä tältä osin on kuitenkin se, että nämä menettelysäännöt eivät saa olla epäedullisempia kuin ne, jotka koskevat samankaltaisia jäsenvaltion kansalliseen oikeuteen perustuvia vaatimuksia (vastaavuusperiaate), eivätkä ne saa olla sellaisia, että yhteisön oikeudessa annettujen oikeuksien käyttäminen on käytännössä mahdotonta tai suhteettoman vaikeaa (tosiasiallisuusperiaate)". [33]

51. Cofidis ja Ranskan hallitus, jotka katsovat, ettei L.311-37 §:n yhteensoveltuvuudesta vastaavuusperiaatteen kanssa voi olla mitään epäilystä, viittaavat laajemmin suojan tosiasiallisuuden periaatteeseen. Tältä osin ne muistuttavat, että yhteisöjen tuomioistuin on pitänyt tämän arviointiperusteen mukaisina sekä vuoden [34] että vain kolmenkymmenen päivän [35] pituisia vanhentumisaikoja, joten L.311-37 §:ssä säädettyä määräaikaa on pidettävä ilman muuta kohtuullisena varsinkin, koska tällaisten määräaikojen säätämisellä pyritään turvaamaan oikeusvarmuuden perustavanlaatuisen periaatteen toteutuminen, millä tässä tapauksessa suojellaan sekä kuluttajia että kulutusluottoalan ammattilaisia, ja koska tällä säännöksellä säädettyä määräaikaa sovelletaan pelkkään mahdollisuuteen vedota sellaisen sopimuksen muotovirheisiin, jonka malli on annettu lailla.

52. Fredout sitä vastoin on aivan toista mieltä ja käyttäen perustana direktiivin 6 artiklaa, jossa jäsenvaltiot velvoitetaan varmistamaan, etteivät kohtuuttomat sopimusehdot sido kuluttajia, hän vetoaa asiassa Océano Grupo Editorial annettuun tuomioon korostaen tuosta tuomiosta ilmenevän, että nimenomaan sitä, että kansallisella tuomioistuimella on mahdollisuus viran puolesta arvioida kohtuuttoman sopimusehdon lainvastaisuutta, on pidetty sopivana keinona tämän tavoitteen saavuttamiseksi. Tätä tulosta ei sitä vastoin varmaankaan saavutettaisi, jos sopimusehdon kohtuuttomuuden viran puolesta tapahtuvalle tutkimiselle asetettaisiin määräaika, jossa sen pätemättömyys olisi todettava (ja kuluttaja näin vapautettava siinä määrätyistä velvollisuuksista). Jos

33 — Asia C-231/96, Edis, tuomio 15.9.1998 (Kok. 1998, s. I-4951, 34 kohta); ks. myös asia 33/76, Rewe, tuomio 16.12.1976 (Kok. 1976, s. 1989, Kok. Ep. III, s. 271, 5 kohta); asia 45/76, Comet, tuomio 16.12.1976 (Kok. 1976, s. 2043, 13 kohta) ja asia C-312/93, Peterbroeck, tuomio 14.12.1995 (Kok. 1995, s. I-4599, 12 kohta).

34 — Asia C-261/95, Palmisani, tuomio 10.7.1997 (Kok. 1997, s. I-4025).

35 — Edellä alaviitteessä 33 mainittu asia Rewe.

näin olisi, sopimusehdon kohtuuttomuuden toteamisen estämiseksi riittäisi, että elinkeinonharjoittaja odottaisi kyseisen määräajan päättymistä ja nostaisi suorituskanteen vasta tämän jälkeen. Mahdollisuus tutkia sopimusehdon kohtuuttomuus viran puolesta on sitäkin tärkeämpää, koska useimmissa asioissa kanteen on nostanut velallisen maksulaiminlyönnin perusteella velkoja ja koska vastaaja ei yleensä saavu oikeuteen, tai jos hän saapuu, hänellä ei useinkaan ole asianajajaa [36] eikä hän näin ollen täydellisesti tunne niitä oikeuksia, jotka kohtuuttomia sopimusehtoja koskevissa säännöksissä on hänelle annettu. Kyseisen vanhentumisajan perustelemiseksi ei ole myöskään mahdollista vedota oikeusvarmuuden asettamiin vaatimuksiin senkään vuoksi, että yhteisöjen tuomioistuin on eräässä uudehkossa tuomiossaan nimenomaan todennut, että tällaisiin syihin "ei voida vedota niiltä osin kuin ne merkitsevät sellaisten oikeuksien rajoittamista, joita — — on nimenomaisesti annettu kuluttajalle". [37]

53. Itävallan hallitus puolestaan tulkitsee L.311-37 §:ää siten, että siinä säädetään yleisistä säännöksistä poiketen kaikkiin kulutusluottoriitoihin sovellettavasta erityisestä vanhentumisajasta, jota sovelletaan myös kun kyse on kohtuuttomista sopimusehdoista. Todettuaan ensin, että direktiivissä annetaan jäsenvaltioille huomattavan laaja toimintavapaus 6 artiklan 1 kohdan ja 7 artiklan 1 kohdan [38] täytäntöönpanon muotojen ja keinojen suhteen ja että vanhentumisaika vahvistaa oikeusvarmuutta, Itävallan hallitus epäilee kuitenkin, ettei kyseisen poikkeuksellisen ja lyhyen määräajan avulla ole mahdollista saavuttaa näissä säännöksissä asetettuja tavoitteita.

54. Komissio tulkitsee L.311-37 §:ää samalla tavoin kuin Itävallan hallitus vedoten sekin asiassa Océano Grupo Editorial annettuun tuomioon korostaakseen sitä, että tällaisella tulkinnalla on yleisempääkin merkitystä, joka ei rajoitu ainoastaan, kuten Cofidis ja Ranskan hallitus väittävät, toimivaltaa koskeviin sopimusehtoihin; kansallisen tuomioistuimen pitää tästä syystä aina voida tutkia viran puolesta sopimusehdon kohtuuttomuus. Tästä seuraa komission mukaan, että tämän toimivallan käyttämiselle asetetulla määräajalla rikotaan joko direktiivin 6 artiklan 1 kohtaa ja kuluttajan tosiasiallisen suojan periaatetta, tai direktiivin 7 artiklan 1 kohtaa, jossa jäsenvaltioille asetetaan velvollisuus varmistaa, että on olemassa riittäviä ja tehokkaita keinoja kohtuuttomien ehtojen käytön lopettamiseksi vakiosopimuksissa. Komissio lisää, että jos jokaisen jäsenvaltion olisi mahdollista säätää tämän toimivallan käyttämistä koske-

36 — Usein kyse on asioista, joiden arvo on niin vähäinen, ettei asianajajan hankkimisvelvollisuutta ole.

37 — Asia C-481/99, Heininger, tuomio 13.12.2001 (Kok. 2001, 47 kohta, ei vielä julkaistu oikeustapauskokoelmassa), joka liittyy muualla kuin elinkeinonharjoittajan toimitiloissa neuvoteltuja sopimuksia koskevasta kuluttajansuojasta 20 päivänä joulukuuta 1985 annettuun neuvoston direktiiviin 85/577/ETY (EYVL L 372, s. 31).

38 — Muistutan, että direktiivin 6 artiklan 1 kohdassa säädetään, että jäsenvaltioiden on säädettävä, että vakiosopimuksen kohtuuttomat ehdot eivät sido kuluttajia, ja 7 artiklan 1 kohdan mukaan jäsenvaltioiden on varmistettava, että on olemassa riittäviä ja tehokkaita keinoja kohtuuttomien ehtojen käytön lopettamiseksi vakiosopimuksissa.

vasta erilaisesta määräajasta, tällä vaarannettaisiin direktiivien yhdenmukaisen soveltamisen periaate [39] ja yleensäkin kansallisten säännösten yhdenmukaistamistavoitteen toteutuminen sekä erityisesti direktiivin 7 artiklassa säädetty tavoite, jonka mukaan on varmistettava, että olemassa on riittäviä ja tehokkaita keinoja kohtuuttomien ehtojen käytön lopettamiseksi.

56. Tämän todettuani huomautan, että tähän kysymykseen ei oikein ole saatavissa vastausta direktiivistäkään, sillä se vaikenee täysin tästä asiasta. On totta, että juuri tämän vaikenemisen vuoksi on päätelty, että jäsenvaltioilla on vapaus säätää vanhentumisajoista; mutta on myös totta, että direktiivin perustavoite, joka ilmaistaan sen 6 artiklassa, on se, etteivät kohtuuttomat sopimusehdot sido kuluttajia, ja että nyt esillä olevassa asiassa on kyse juuri sen ratkaisemisesta, estetäänkö tietyn Ranskan säännöksen soveltamisella saavuttamasta direktiivillä asetettua tavoitetta.

2. Asian arviointi

55. Muistutan, että kansallisen tuomioistuimen yhteisöjen tuomioistuimelle esittämä kysymys perustuu olettamaan, jonka mukaan L.311-37 §:ää sovelletaan myös silloin, kun tutkitaan kulutusluottosopimuksessa olevan sopimusehdon kohtuuttomuutta ja jonka mukaan tämän määräajan päättyessä kuluttaja menettää oikeuden vedota kyseisen lausekkeen lainvastaisuuteen ja tuomioistuin menettää oikeuden tutkia sitä viran puolesta. Kuten olen jo todennut, en tutki tämän olettaman perusteltavuutta, sillä siihen sisältyy sellaisia kansallisen oikeuden tulkintaan liittyviä kysymyksiä, jotka eivät kuulu yhteisöjen tuomioistuimelle; totean vain asiaan liittyvistä asiakirjoista ilmenevän, että Ranskan oikeudessa ei anneta selviä vastauksia tähän kysymykseen. [40]

57. Tältä kannalta katsoen minusta vaikuttaa siltä, että direktiivin 6 artiklassa tarkoitettu *tosiasiallinen* kuluttajansuoja voidaan taata vain myöntämällä, että sellaisen sopimusehdon kohtuuttomuuteen, johon elinkeinonharjoittaja on vedonnut oikeudessa, voidaan vedota milloin tahansa ilman vanhentumismääräaikoja. Kuten on todettu, koska kysymyksessä olevassa tilanteessa sopimuksen täytäntöönpanoon tähtäävän velkomuskanteen nostaminen on jätetty velkojan, eli elinkeinonharjoittajan, harkintaan, tämä voisi viivytellä sen nostamista kyseisen määräajan päättymiseen asti ja tehdä tällä tavoin tyhjäksi direktiivillä kuluttajalle tarjotun suojan. Näin sitä paitsi on juuri tapahtunutkin kansallisessa tuomioistuimessa, sillä elinkeinonharjoittaja on velallista vastaan nostamassaan suorituskanteessa vedonnut siihen, että maksuvelvollisuuden perustana olevien sopimusehtojen arviointi ei kahden vuoden vanhentumisajan päättymisen takia ole mahdollista.

58. Ehdotettu ratkaisu vaikuttaa minusta sitäkin perustellummalta siltä osin kuin

39 — Komissio viittaa yhdistettyihin asioihin 297/88 ja C-197/89, Dzodzi, tuomio 18.10.1990 (Kok. 1990, s. I-3763, Kok. Ep. X, s. 555, 37 kohta).

40 — Ainakin ennen lain nro 2001-1168, jolla L.311-37 §:ää muutettiin tältä osin, voimaantuloa tehtyjen kulutusluottosopimusten osalta (ks. ed. 28 kohta).

kyse on mahdollisuudesta tutkia sopimusehdon kohtuuttomuus viran puolesta. Muistutan tältä osin, että useita kertoja mainitussa asiassa Océano Grupo Editorial yhteisöjen tuomioistuin totesi selvästi, että vähäisiä intressejä koskevissa riita-asioissa, joissa on olemassa vaara, ettei kuluttaja kykene puolustautumaan asianmukaisesti tuomioistuimessa, direktiivin 6 artiklassa määrättyä tavoitetta ei saavutettaisi, jos [kuluttajilla] itsellään olisi velvollisuus vedota kohtuuttomien ehtojen lainvastaisuuteen, ja että näin ollen tosiasiallinen kuluttajansuoja voidaan saavuttaa ainoastaan siten, että kansallinen tuomioistuin on toimivaltainen tutkimaan tällaiset ehdot viran puolesta. [41] Juuri tällainen tilanne on syntynyt pääasiassa, jossa vastaajaksi haastettu kuluttaja ei ole saapunut oikeuteen ja jossa tuomioistuin on viran puolesta ottanut esille tiettyjen sopimusehtojen kohtuuttomuutta koskevan kysymyksen.

59. Käsittelen nyt väitettä, jonka mukaan jäsenvaltioilla on vapaus säännellä tätä alaa, koska niillä on prosessiautonomia tällä alalla ja koska direktiivi vaikenee asiasta tältä osin. Tältä osin minun on huomautettava, että yhteisön nimenomaisen lainsäädännön puuttuessa jäsenvaltioilla on vapaus antaa tarkemmat säännökset niistä tavoista, joiden nojalla asianomaiset voivat vedota heille yhteisön oikeusjärjestyksessä taattuihin oikeuksiin. Mutta on myös totta, että tätä vapautta voidaan yhteisöjen tuomioistuimen edellä mainitun oikeuskäytännön mukaan käyttää ainoastaan noudattaen suojan vastaavuutta ja tosiasiallisuutta koskevia periaatteita, joita on arvioitava kullekin yksittäistapaukselle ominaisten seikkojen perusteella. [42] Edellä lausutun nojalla minusta vaikuttaa siltä, että säännöksellä, jonka mukaan tuomioistuimen on viran puolesta, tai vastaajana olevan kuluttajan tekemän väitteen johdosta todettava sopimusehdon kohtuuttomuus kahden vuoden pituisen vanhentumisajan kuluessa, haitataan viimeksi mainitun oikeuksien suojelua, ja että se näin ollen on edellä mainitun suojan tosiasiallisuutta koskevan periaatteen vastainen. [43]

60. Tätä päätelmää ei voida periaatteessakaan riitauttaa sillä seikalla, että yhteisöjen tuomioistuin on erilaisissa tilanteissa myöntänyt nyt kyseessä olevaa kahden vuoden pituista määräaikaa lyhyempien määräaikojen laillisuuden. Se on nimittäin päätynyt tällaiseen tulokseen arvioituaan sitä vaikutusta, joka — tuolloin kyseessä olleessa yksittäistapauksessa — kyseisten määräaikojen vahvistamisella oli yhteisön oikeudessa yksityisille annettujen oikeuksien suojaan ja yleensäkin niiden tosiasialliseen soveltami-

41 — Tuomion 26 kohta.

42 — Selvästi tämän suuntaisesti ks. viimeksi asia C-327/00, Santex (julkisasiamies Alberin ratkaisuehdotus 7.2.2002, tuomio 27.2.2003, Kok. 2003, s. I-1877, s. I-1879, 88 kohta oikeuskäytäntöviittauksineen).

43 — Jollei Ranskan oikeusjärjestystä, jonka osalta on olemassa tekstissä esille tuomani epäily, oteta huomioon, minusta on joka tapauksessa merkittävää, että muissa jäsenvaltioissa ei ole säädetty minkäänlaisia vanhentumisaikoja sellaisten väitteiden esittämiselle, jotka koskevat vakiosopimuksissa olevien sopimusehtojen kohtuuttomuutta.

seen. Käsittelen vain Cofidisin ja Ranskan hallituksen mainitsemia esimerkkejä[44] ja totean ensinnäkin, että sekä asiassa Rewe ja Comet että asiassa Palmisani oli kyse yhteisön oikeuteen perustuvan kanteen *nostamista* koskevista määräajoista. On kuitenkin selvää, että tällaisten määräaikojen säätäminen perustuu eri logiikkaan, eli että sitä voidaan selvästikin perustella oikeusvarmuuden asettamilla vaatimuksilla, jotka tällaisilla määräajoilla yleensä pyritään täyttämään.[45] Joka tapauksessa myös näistä tuomioista ilmenee, että kyseisten määräaikojen on oltava "kohtuullisia", eli toisin sanoen niiden on vastattava tarkoitustaan suojan tosiasiallisuutta koskevaa periaatetta noudattaen. Asiassa Palmisani antamassaan tuomiossa yhteisöjen tuomioistuin korosti entisestäänkin tätä edellytystä todeten, että "yhden vuoden määräaikaa, joka alkaa kulua sen säädöksen voimaantulosta, joka on annettu direktiivin [80/987/ETY] saattamiseksi osaksi kansallista oikeusjärjestystä ja josta edunsaajat voivat saada tiedon kaikista oikeuksistaan ja jossa sen lisäksi täsmennetään, millä edellytyksillä [em. direktiivin] täytäntöönpanon viivästymisen aiheuttamasta vahingosta voi saada korvausta, ei voida pitää sellaisena, että vahingonkorvausvaatimuksen tekeminen olisi sen vuoksi erityisen vaikeaa, ja vielä vähemmän sellaisena, että korvausvaatimuksen tekeminen olisi käytännössä mahdotonta".[46]

61. En siis ymmärrä miten näillä tuomioilla, jotka koskevat nyt esillä olevasta asiasta eroavia yksittäistapauksia ja jotka perustuvat yhteisöjen tuomioistuimen kussakin yksittäistapauksessa tekemiin yksityiskohtaisiin arviointeihin, voitaisiin perustella kuluttajansuojalain L.311-37 §:ssä säädetyn kahden vuoden pituisen määräajan yhteensoveltuvuutta suojan tosiasiallisuusperiaatteen kanssa etenkään, kun yhteisöjen tuomioistuin ei ole yhteisön oikeuteen perustuvien kanteiden ajamiseen liittyvien määräaikojen osalta epäröinyt, kuten edellä mainituissa tunnetuissa asioissa Barra ja Deville, pitää niitä yhteensoveltumattomina, jos se on todennut kansallisen lainsäätäjän määränneen niistä siten, että yhteisön oikeusjärjestyksessä annettujen oikeuksien suojelu käy mahdottomaksi tai siten, että näiden oikeuksien suojaa huononnetaan.[47] Yhteisöjen tuomioistuin on samalla tavalla ja yleisemmin asiassa Peterbroeck pitänyt lainvastaisena kansallista prosessisäännöstä, jolla kiellettiin asiaa käsittelevää tuomioistuinta tutkimasta viran puolesta yhteisön oikeuteen nojautuvia perusteluja, jos asianosainen ei ollut vedonnut niihin tietyn määräajan kuluessa, ja jolla aiheutettiin se, että yhteisön oikeuden

44 — Eli 30 päivän ja yhden vuoden pituisia määräaikoja (ks. 51 kohta).

45 — Ks. em. asia Rewe, tuomion 5 kohta (joka mainitaan asiassa Palmisani annetun tuomion 28 kohdassa) ja asia Comet, tuomion 17 ja 18 kohta; ks. myös 30.11.1976 annettu julkisasiamies Warnerin ratkaisuehdotus (Kok. 1976, s. 2000, erityisesti s. 2004).

46 — Edellä alaviitteessä 34 mainittu asia Palmisani, tuomion 29 kohta.

47 — Asia 309/85, Barra ym, tuomio 2.2.1988 (Kok. 1988, s. 355, Kok. Ep. IX, s. 327, 18 ja 19 kohta) ja asia 240/87, Deville, tuomio 29.6.1988 (Kok. 1988, s. 3513, 18 kohta). Uudemmasta oikeuskäytännöstä ks. samansuuntaisesti asia C-62/00, Marks & Spencer, 24.1.2002 annettu julkisasiamies Geelhoedin ratkaisuehdotus (erityisesti 62 kohta, ei vielä julkaistu oikeustapauskokoelmassa).

soveltaminen tuli käytännössä mahdottomaksi.[48]

62. Toisaalta en nyt esillä olevassa pidä perusteltuna sitä, että vanhentumisajan tueksi vedotaan oikeusvarmuuden periaatteeseen, josta määräämisen on väitetty olevan myös kuluttajan intressien mukaista. Kuten on todettu, kyseinen vanhentumisaika sallii todellisuudessa menettelyn, jossa kuluttajaa vastaan voidaan pätevästi vedota kohtuuttomaan sopimusehtoon; oikeusvarmuuden asettamilla vaatimuksilla suojellaan kuitenkin todellisuudessa sopimusehtoon vetoavaa elinkeinonharjoittajaa eikä kuluttajaa, jota sitä vastoin suojataan — tai ainakin pitäisi suojata — direktiivillä. Muistutan yhteisöjen tuomioistuimen todenneen asiassa Heininger, että oikeusvarmuuteen liittyviin syihin "ei voida vedota niiltä osin kuin ne merkitsevät nimenomaisesti annettujen oikeuksien rajoittamista".[49] Vaikka onkin totta, ettei tässä tuomiossa ollut kyse prosessuaalisesta määräajasta, siihen voidaan kuitenkin mielestäni viitata, koska myös siinä oli ratkaistava muualla kuin elinkeinonharjoittajan toimitiloissa neuvoteltuja sopimuksia koskeva direktiivi[50] huomioon ottaen, voitiinko sellaisella vanhentumisajalla, jolla tuossa tapauksessa estettiin kuluttajaa, jolle ei ollut asianmukaisesti kerrottu peruuttamisoikeuden olemassaolosta, käyttämästä oikeuttaan peruuttaa sopimus, saavuttaa direktiivillä tavoiteltu päämäärä.[51]

63. Lopuksi totean merkitystä olevan myös Itävallan hallituksen ja komission esittämällä lausumalla, jossa ne toteavat, että jos tutkittavina olevissa asioissa sallitaan se, että elinkeinonharjoittajan oikeuteen haastama kuluttaja ja riita-asiaa käsittelevä tuomioistuin voivat ilman ajallisia rajoituksia vedota kohtuuttomiin sopimusehtoihin, tällä voidaan aiheuttaa niiden asteittainen häviäminen elinkeinonharjoittajien luopuessa tällaisten ehtojen käyttämisestä. Juuri yhteisöjen tuomioistuimella on ollut rohkeutta todeta asiassa Océano Grupo Editorial, että kansallisella tuomioistuimella pitää olla oikeus tutkia viran puolesta tietyn sopimusehdon kohtuuttomuus, koska, muun muassa, "tällaisella tutkimisella voi olla sellainen vaikutus, joka osaltaan saa elinkeinonharjoittajan luopumaan kohtuuttomien ehtojen käytöstä niissä sopimuksissa, joita se tekee kuluttajien kanssa".[52]

64. Olen siis sitä mieltä, että Tribunal d'instancen esittämään ennakkoratkaisukysymykseen on vastattava myöntävästi.

48 — Ks. mm. edellä alaviitteessä 34 mainitun tuomion 18—21 kohta.

49 — Edellä alaviitteessä 37 mainitun tuomion 47 kohta.

50 — Edellä alaviitteessä 37 mainittu direktiivi 85/577/EY.

51 — Muistutan tältä osin, että direktiivin 85/577/EY 4 artiklan kolmannessa kohdassa säädetään, että "jäsenvaltioiden on huolehdittava, että niiden kansallisessa lainsäädännössä säädetään aiheellisista kuluttajansuojatoimenpiteistä tilanteissa", joissa kuluttajalle ei ole ilmoitettu hänen oikeudestaan peruuttaa sopimus saman direktiivin 5 artiklassa säädettyyn päivään mennessä.

52 — Tuomion 28 kohta.

V Ratkaisuehdotus

65. Edellä esitettyjen seikkojen perusteella ehdotan, että yhteisöjen tuomioistuin toteaisi seuraavaa:

Kuluttajasopimusten kohtuuttomista ehdoista 5 päivänä huhtikuuta 1993 annettua neuvoston direktiiviä 93/13/ETY ei sovelleta lakeja tai asetuksia heijastaviin vakiosopimusehtoihin.

66. Toissijaisesti, eli jos yhteisöjen tuomioistuin katsoisi, että direktiiviä sovelletaan kyseisen sopimuksen taloudellisiin sopimusehtoihin, ehdotan, että se toteaisi seuraavaa:

Kansallinen säännös, jonka mukaan kansallinen tuomioistuin ei saa viran puolesta tai oikeuteen haastetun vastaajan esitettyä tästä oikeudenkäyntiväitteen tutkia, onko vakiosopimuksessa oleva sopimusehto kohtuuton, jos sopimuksen tekemisestä on kulunut yli kaksi vuotta, on kuluttajasopimusten kohtuuttomista ehdoista 5 päivänä huhtikuuta 1993 annetun neuvoston direktiivin 93/13/ETY vastainen.